

Algemeen Ambtsbericht Kazachstan, december 2002

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratie Zaken
Den Haag
(070) 348 55 76

18 december 2002

	Inhoudsopgave	<i>Pagina</i>
1	Inleiding	5
2	Landeninformatie	6
2.1	Basisgegevens	6
2.1.1	Land en volk	6
2.1.2	Geschiedenis	7
2.2	Staatsinrichting	8
2.3	Actuele politieke situatie	10
2.4	Veiligheidssituatie	12
2.5	Sociaal-economische situatie	13
2.6	Samenvatting	14
3	Mensenrechten	15
3.1	Juridische context	15
3.1.1	Verdragen en Protocollen	15
3.1.2	Nationale wetgeving	15
3.2	Toezicht	16
3.3	Naleving en schendingen	16
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	17
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	18
3.3.3	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	19
3.3.4	Bewegingsvrijheid	20
3.3.5	Rechtsgang	21
3.3.6	Arrestaties en detenties	22
3.3.7	Mishandeling en foltering	23
3.3.8	Verdwijningen	23
3.3.9	Buitengerechtelijke executies en moorden	23
3.3.10	Doodstraf	24
3.4	Positie van specifieke groepen	24
3.4.1	Russen	25
3.4.2	Oeigoeren	25
3.4.3	Duitsers	25
3.4.4	Joden	26
3.4.5	Homoseksuelen	26
3.4.6	Vrouwen	26
3.4.7	Dienstplichtigen / militairen	27
3.5	Samenvatting	28
4	Migratie	29
4.1	Migratiestromen en –oorzaken	29
4.2	Minderjarigen	30
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	30
4.4	Beleid andere Europese Landen	31

5	Samenvatting	33
	Bijlage(n)	35
I	Bibliografie	35
II	Politieke Partijen	36

1 Inleiding

In dit algemene ambtsbericht wordt de huidige situatie in Kazachstan beschreven voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Kazachstan en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Kazachstaanse asielzoekers. In het algemene ambtsbericht worden de relevante, meest recente gebeurtenissen tot en met november 2002 beschreven.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie van openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, verschillende niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Almaty, van EU-lidstaten en van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar dergelijke bronnen zijn vermeld, is de tekst in veel gevallen eveneens gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van Kazachstan. Ook is een korte passage over geografie en bevolking van Kazachstan opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Kazachstan geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Kazachstan partij is, komen mogelijkheden van toezicht aan de orde. In paragraaf drie volgt de eigenlijke beschrijving van de mensenrechtensituatie. In paragraaf 4 wordt de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen aan de orde de opvang van binnenlands ontheemden, de positie van minderjarigen, het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit Kazachstan en activiteiten van internationale organisaties, waaronder de positie van UNHCR.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

In deze paragraaf wordt enige basisinformatie gegeven over de bevolking en de geschiedenis van het huidige Kazachstan.

2.1.1 Land en volk

De republiek Kazachstan is het op negen na grootste land van de wereld, ongeveer zo groot als West-Europa. Het land strekt van de Wolga in het westen over 1900 kilometer tot aan het Altai gebergte in het oosten, en van de noordelijke Siberische vlakte over 1300 kilometer tot aan de Centraal Aziatische woestijnen in het zuiden. In het zuiden grenst Kazachstan aan Turkmenistan, Oezbekistan en Kyrgyzstan. In het oosten grenst het land aan China en in het noorden aan de Russische Federatie. In het zuidwesten grenst het land aan de Kaspische Zee. De totale oppervlakte van het land beslaat 2.724.900 km².

Het land is verdeeld in 15 bestuurlijke gebieden: 14 oblasts¹ en de hoofdstad Astana (voorheen Akmola, daarvoor Tselinograd). In juli 1994 is het voorstel van president Noersoeltan Nazarbajev door de Opper Kenges (toenmalige wetgevende macht) aangenomen om Astana als hoofdstad aan te wijzen in plaats van Almaty. In november 1997 is de hoofdstad Astana officieel door de president geïnaugureerd en in december 1998 verhuisde de regering van Almaty naar Astana.

In juli 2000 werd het aantal inwoners van Kazachstan geschat op 14.900.000. De bevolking bestaat uit meer dan 100 verschillende etnische groepen. De voornaamste zijn etnisch Kazachen (46%), Russen (34%), Oekraïners (3%), Oezbeken (2%), Tataren (1%) en overige etnische groepen zoals Duitsers, Koreanen, Dunganen, Tsjetsjenen en Oeigoeren. Ongeveer 46% van de bevolking is moslim - dit zijn met name de etnisch Kazachen -, ongeveer 30% is Russisch orthodox, 2% is protestant en 2% overig. Een groot deel van de bevolking is niet religieus.

De officiële taal is Kazachs. De president en de leden van de Senaat en de Majlis zijn verplicht de Kazachse taal te beheersen. Zowel het Kazachs als het Russisch wordt toegestaan voor officieel gebruik in overheidsinstanties en voor officiële

---

¹ Deze zijn: Akmolinskaya, Aktjubinskaya, Almatinskaya, Atyrauskaya, Vostochno-Kazakhstanskaya, Zhambylskaya, Zapadno-Kazakhstanskaya, Karagandinskaya, Kostanajskaya, Kyzylordinskaya, Mangistauskaya, Pavlodarskaya, Severo-Kazakhstanskaya, Yuzhno-Kazakhstanskaya.

documenten. Discriminatie op grond van taal is niet toegestaan. Wel wordt onderwijs in het Kazachs gestimuleerd en de rol van de taal bevorderd. Ongeveer 45% van de bevolking beheerst de Kazachse taal, waartoe slechts weinige etnisch niet-Kazachen behoren.

2.1.2 Geschiedenis

De Kazachen vestigden zich rond de zesde eeuw in het gebied dat aan de Zijderoute lag. In het begin van de 18e eeuw zocht één van de Kazachse zhuz (lokale stammen) steun bij Rusland in zijn strijd tegen de vijandige Kalmuken. De Russische steun ging geleidelijk over in kolonisatie. Na de val van het tsaristische Rusland werd in 1920 de autonome republiek Kazachstan uitgeroepen. In 1936 werd Kazachstan een volwaardige Sovjetrepubliek.

Onder het totalitaire regime van Stalin deed de collectivisatie van de landbouw zijn intrede. Boeren werden onteigend en gedwongen te gaan werken in de dorpscoöperaties (kolchozen) en de grote staatsboerderijen (sovchozen). De als nomaden levende Kazachen werden gedwongen in deze collectieve landbouwbedrijven te gaan werken. Grootscheeps protest van de boeren leidde tot vernietiging van vee en oogsten, waardoor Kazachstan in de jaren '30 zwaar werd getroffen door hongersnood. Opstanden tegen het regime werden bloedig de kop ingedrukt. Geschat wordt dat ongeveer 1 miljoen mensen zijn verhongerd.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Kazachstan deportatieland voor ongewenste groeperingen. Duitsers, Koreanen, Tataren, Tsjetsjenen en andere minderheden werden massaal naar Centraal-Azie verbannen. Door slechte behandeling, ondervoeding en martelingen hebben velen de 'heropvoedingskampen' niet overleefd.

Door de collectivisatie en de grootschalige Sovjetprojecten zijn etnische Russen in grote getale naar Kazachstan gekomen. Door deze grote demografische verschuiving steeg hun aandeel in de totale bevolking van Kazachstan van 19,7 % in 1926 tot 42,7 % in 1959. Onder Nikita Kroeetsjov zijn grote, niet gecultiveerde gebieden omgevormd tot landbouwgrond. Grootschalige Sovjetprojecten werden ontwikkeld, zoals het Baikonoer ruimtevaartcentrum in Leninsk (nu Toeratam), de zeer grote industriële complexen in het noorden en het oosten van Kazachstan en de nucleaire testgebieden in oost-Kazachstan. Gedurende meer dan 30 jaar zijn talloze kernproeven uitgevoerd zonder rekening te houden met de veiligheid en de gezondheid van de bevolking. Vooral de regio rond Semipalatinsk (Semei) in het noordoosten van Kazachstan heeft daaronder bijzonder geleden. Vele duizenden doden, talloze ernstig zieken en veel kinderen met aangeboren afwijkingen zijn de trieste balans van 30 jaren kernproeven.

De algehele crisis in de Sovjet Unie in de jaren '80 raakte ook Kazachstan. De centraal geleide economie belemmerde de economische en sociale ontwikkeling. Grootschalige politieke en economische veranderingen waren noodzakelijk. In juni 1989 werd Noersoeltan Nazarbajev, een etnische Kazach, benoemd als Eerste Secretaris van de Communistische Partij Kazachstan en in april 1990 werd hij verkozen tot president, een nieuwe functie. Op 16 december 1991 werd de onafhankelijkheid van de Republiek Kazachstan verklaard, waarbij president Nazarbajev opnieuw, als enige kandidaat, met 98,8% van de stemmen tot president werd verkozen. Op 25 december 1991 werd het land officieel erkend als medeoprichter van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS).

In januari 1993 werd een nieuwe grondwet aangenomen. In deze wet werd vastgelegd dat het Kazachs de officiële taal is van Kazachstan en dat het Russisch gebruikt mag worden voor interetnische communicatie. Tevens werd in de grondwet bepaald dat de president van Kazachstan vloeiend Kazachs moest spreken. Op 30 augustus 1995 is wederom een nieuwe grondwet aangenomen. Deze wet verschafte de president verregaande bevoegdheden en schafte de functie van vice-president af. De Opper Kenges werd vervangen door een parlement met een Hogerhuis en een Lagerhuis. Het Constitutionele Hof werd vervangen door een Constitutionele Raad, wiens beslissingen onderhevig zijn aan het vetorecht van de president.

2.2 Staatsinrichting

Hoewel Kazachstan in formele zin een democratische staatsvorm kent met in de grondwet vastgelegde scheiding der machten, wordt in de praktijk het regeringsbeleid in sterke mate bepaald door de president.

President

Kazachstan is een presidentiële republiek, waarvan Noersoeltan Nazarbajev sinds 1991 president is. De president is staatshoofd en opperbevelhebber van de strijdkrachten. De president heeft verregaande bevoegdheden zoals het ontbinden van het parlement en de regering en het benoemen en ontslaan van ambtenaren op alle niveaus. Voorts heeft de president het vetorecht op wetgeving die is aangenomen door het parlement en heeft hij het vetorecht op de benoemingen van het Hooggerechtshof.

Slechts personen die door geboorte Kazachs staatsburger zijn, ten minste 40 jaar oud zijn, vloeiend Kazachs spreken en ten minste 15 jaar in Kazachstan hebben gewoond kunnen tot president verkozen worden. De president wordt direct gekozen voor een periode van 7 jaar en is verkiesbaar voor maximaal twee

termijnen. De ambtstermijn van president Nazarbajev is in 1996 middels een referendum verlengd tot 2000, en hij is in 1999, bij vervroegde presidentsverkiezingen, herkozen tot president. Deze ambtstermijn van president Nazarbajev geldt als eerste onder de huidige grondwet, waardoor hij in principe herkiesbaar is in 2006.

Uitvoerende macht

De regering bestaat uit een premier, die door de president wordt benoemd, en 15 ministers en is verantwoording verschuldigd aan de president. De regering is verantwoordelijk voor sociaal-economisch beleid, defensie, openbare orde, buitenlands beleid en de staatsbegroting. De president is direct verantwoordelijk voor de nationale veiligheid.

Wetgevende macht

Het parlement bestaat uit twee kamers, de Majlis (Lagerhuis) met 77 leden en een Senaat (Hogerhuis) met 47 leden. In de Senaat worden 7 leden direct door de president benoemd en de overige 40 worden gekozen uit de vertegenwoordigende raden van de oblasts en de hoofdstad, de maslikhats. In de Majlis zijn 67 leden afgevaardigden uit de verschillende kiesdistricten. De overige 10 worden proportioneel verdeeld onder de politieke partijen, al naar gelang het aantal behaalde stemmen tijdens de verkiezingen.²

De macht van het parlement is door een grondwetswijziging uit 1995 sterk beperkt. Een wetsvoorstel dat door de president als spoedeisend wordt beschouwd kan ook per presidentieel decreet bekrachtigd worden als het parlement niet binnen 30 dagen een besluit heeft genomen. De president heeft het vetorecht op besluiten van het parlement. Het parlement kan weliswaar de president uit het ambt ontsetten wegens onbekwaamheid of hoogverraad, maar slechts met de goedkeuring van de constitutionele raad, die door de president wordt aangesteld.

Rechterlijke macht

De rechterlijke macht van Kazachstan bestaat uit het hooggerechtshof, de oblastrechtbanken en de districtsrechtbanken³. De districtsrechtbanken berechten de minder ernstige misdaden zoals diefstal en vandalisme. De oblastrechtbanken berechten de ernstiger misdaden zoals moord, zwaardere vormen van diefstal en georganiseerde misdaad. Het hooggerechtshof is de hoogste juridische instantie voor civiele, strafrechtelijke en andere zaken. De leden van het hooggerechtshof worden verkozen door de Senaat. Tegen uitspraken van de districtsrechtbanken is

---

² Bij de verkiezingen in 1999 zijn deze zetels verdeeld onder de Communistische Partij en de drie presidentsgezinde partijen: OTAN, de burgerpartij en de Boerenpartij.

³ Tot gelijkwaardige rechtbanken van de oblastrechtbanken behoren de stadrechtbank van de hoofdstad Astana, de stadrechtbank van Almaty en de militaire rechtbank, en tot gelijkwaardige rechtbanken van de districtsrechtbanken behoren de stadsrechtbanken en de militaire garnizoensrechtbanken.

hoger beroep mogelijk bij de oblastrechtbanken en tegen uitspraken van de oblastrechtbanken is beroep mogelijk bij het hooggerechtshof.

De constitutionele raad interpreteert de grondwet en controleert of de door het parlement aangenomen wetten in overeenstemming zijn met de grondwet. Dit gebeurt op verzoek van de president, de voorzitters van de Senaat en de Majlis, de premier, één vijfde deel van het parlement of een rechtbank. Burgers mogen niet appelleren aan de constitutionele raad.

2.3 Actuele politieke situatie

In december 1999 trad na parlementsverkiezingen een nieuw kabinet aan onder leiding van premier Tokajev (tot dan lange tijd minister van Buitenlandse Zaken). Volgens de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) waren deze verkiezingen een goede stap richting democratie, maar waren deze nog niet zodanig vrij en eerlijk verlopen dat ze voldeden aan de OVSE-normen. De belangrijkste bezwaren tegen de verkiezingen waren de bemoeienis van lokale autoriteiten en machtsmisbruik.⁴ Zo werd de onafhankelijke media door lokale autoriteiten verhinderd om verslag te doen over de oppositie en een veel gehoorde klacht was het dreigement van ontslag indien de kiezer op de oppositie zou stemmen. Oppositiepartijen kregen te maken met intimidatie en obstructie tijdens de campagne, onder andere door agenten van de veiligheidsdienst.

Hoewel de politieke situatie doorgaans redelijk stabiel is, lijken de meest recente politieke ontwikkelingen te duiden op een strakkere controle door de president, waarvan met name de oppositie hinder ondervindt.

*Republican National People's Party*⁵

In 1999 werd de Republican National People's Party, onder leiding van Akezjan Kazjegeldin, voormalig premier, vlak voor de presidentsverkiezingen in 1999 door de president van de kieslijst gehaald omdat de registratie van de politieke partij was geweigerd. Pas na de verkiezingen is de partij alsnog geregistreerd. In februari 2000 werd Kazjegeldin beschuldigd van illegaal wapenbezit en belastingontduiking. In september 2001 is Kazjegeldin, die inmiddels naar Londen was gevlucht, in absentia veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf. De OVSE heeft twijfels over de onafhankelijkheid van het proces geuit.⁶

---

⁴ OSCE election observation mission Republic Kazakhstan, Preliminary statement, 10 oktober 1999

⁵ Ten behoeve van de uniformiteit met andere openbare bronnen wordt in dit ambtsbericht de Engelse vertaling van de politieke partijen gebruikt.

⁶ OSCE, persbericht 10 september 2001.

Democratic Choice of Kazakhstan

In november 2001 heeft een groep vooraanstaande politici (zes regeringsleden en zes parlementsleden) en zakenlieden een nieuwe politieke oppositiepartij opgericht, de Democratic Choice of Kazakhstan (DCK). Deze nieuwe partij pleit voor een sterker parlement, hervorming van wet- en regelgeving, directe verkiezingen van gouverneurs en burgemeesters en vrije media. Meer in het bijzonder was de partij gekant tegen de politieke invloed van Rachat Alijev, de schoonzoon van president Nazarbajev, die samen met zijn echtgenote vrijwel alle publieke media bezit en die was aangesteld als plaatsvervangend hoofd van de binnenlandse veiligheidsdienst. Volgens de DCK verschaftte deze bundeling van massamedia en staatsveiligheid R. Alijev te veel macht .

Premier Tokajev had de president bedreigd op te stappen als hij de initiators van de DCK niet uit hun functie zou zetten. Gelet op de belangrijke positie van de leiders van de DCK, kreeg de partij echter aanvankelijk de steun van de president. Op 28 januari 2002 is premier Tokajev afgetreden. Imangaly Tasmagambetov is als nieuwe premier aangesteld. Tokajev is wel in de regering gebleven en wederom aangesteld als de minister van Buitenlandse Zaken. Rachat Alijev werd ontheven uit zijn functie bij de binnenlandse veiligheidsdienst maar werd enkele maanden later wel benoemd als hoofd van de presidentiële veiligheidsdienst.

De DCK bleek evenwel niet bereid tot concessies. Bovendien raakte de partij intern verdeeld over de te voeren strategie, waardoor een deel zich heeft afgesplitst als nieuwe splinterpartij 'Ak Zjol'. Met de afnemende steun van de kiezers kwam ook een einde aan de steun die de partij aanvankelijk kreeg van de zijde van de president. Twee leiders van de DCK werden gearresteerd. Op 17 maart 2002 is Muchtar Ablyazov, voormalig minister van handel en industrie en medeoprichter van de DCK, gearresteerd wegens machtsmisbruik, verduistering en belastingontduiking. In juli 2002 is hij veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf.

Een andere leider van de DCK, Galymzjan Zjakijanov, voormalig gouverneur van de provincie Pavlodar, heeft op 29 maart 2002 asiel aangevraagd op de Franse ambassade in Almaty, nadat hij in staat van beschuldiging was gesteld van machtsmisbruik. Na een overeenkomst tussen de Britse, Franse en Duitse diplomatieke vertegenwoordiging enerzijds (alle gehuisvest in hetzelfde gebouw), en de Kazachstaanse autoriteiten anderszijds, heeft de heer Zjakijanov de ambassade op 3 april 2002 verlaten, met de afspraak dat hij in Almaty onder huisarrest zou worden geplaatst, in afwachting van een proces. In strijd met deze overeenkomst hebben de Kazachstaanse autoriteiten de heer Zjakijanov op 10 april 2002 in hechtenis genomen en hem overgeplaatst naar Pavlodar. In juli 2002 is Zjakijanov veroordeeld tot zeven jaar gevangenisstraf. In hoger beroep is deze veroordeling bevestigd.

Hoewel de arrestaties op grond van machtsmisbruik en corruptie zijn verricht, lijkt het geen twijfel dat deze arrestaties minstens ten dele politiek gemotiveerd waren.

Wet op politieke partijen

In mei 2002 is door het parlement een wet op politieke partijen aangenomen. Op basis van deze wet wordt het verplichte aantal geregistreerde leden voor de oprichting van een politieke partij verhoogd van 3000 naar 50.000. Bovendien dient in ieder van de 14 oblasts en de twee grote steden een minimum van 700 leden geregistreerd te zijn. Ook de reeds bestaande partijen dienen zich volgens deze nieuwe wet opnieuw te laten registreren. In de huidige situatie zou dat betekenen dat van de 19 partijen slechts 3 presidentsgezinde partijen overblijven: de OTAN, de Kazakhstan Civil Party en de Kazakhstan Communist Party (zie bijlage II).

2.4 Veiligheidssituatie

Sinds de onafhankelijkheid van de Republiek Kazachstan in 1991 is het land geen partij geweest in een gewelddadig conflict en is Kazachstan niet in staat van oorlog geweest met andere landen. Evenmin hebben zich binnenlandse conflicten voorgedaan waardoor een onveilige binnenlandse situatie is ontstaan. De veiligheidssituatie in Kazachstan is derhalve goed te noemen.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het Comité voor Nationale Veiligheid (KNB) zijn verantwoordelijk voor de wetshandhaving in Kazachstan. Het KNB is verantwoordelijk voor de nationale veiligheid, openbare orde op nationaal niveau, terrorismebestrijding en contraspionage. Het KNB staat niet onder parlementaire controle en legt direct aan de president verantwoordelijkheid af. Het KNB heeft verregaande bevoegdheden, zoals toegang tot alle communicatielijnen, en is een belangrijke steunpilaar van het regime.

De politiediensten in Kazachstan ressorteren onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Zowel de recherche als de gemeentepolitie hebben zeer lage salarissen en maken zich veelal schuldig aan corruptie. Corruptie is een onderdeel geworden van het dagelijks leven in Kazachstan. Kazachstaanse burgers kunnen in het algemeen slachtoffer worden van de wijdverbreide corruptiepraktijken zoals afpersing, slechts tegen betaling overheidsdiensten ontvangen, afkopen van aanhouding, etcetera, onder meer van de zijde van de politie.

Tot de onafhankelijkheid had Kazachstan geen eigen leger dat onafhankelijk opereerde van het leger van de Sovjet-Unie. In mei 1992 besloot president Nazarbaev tot de oprichting van een Kazachstaans leger. De landmacht telt op dit moment 45.000 troepen en de luchtmacht 19.000 troepen. Het leger, wiens

primaire taak nationale verdediging is, wordt bij gelegenheid tevens ingezet voor oproerbesteding.

Omdat de Sovjet-Unie voornamelijk kernwapens ontwikkelde op het grondgebied van de SSR Kazachstan, werd Kazachstan na de onafhankelijkheid in 1991 de op drie na grootste nucleaire macht ter wereld. In 1992 heeft president Nazarbaev het eerste Strategic Arms Reduction Treaty (START) geratificeerd en in 1993 is het Verdrag inzake de Non-Proliferatie van Kernwapens geratificeerd. In 1995 zijn alle overgebleven kernkoppen overgebracht naar de Russische Federatie en hebben de Russische militaire troepen die verbonden waren aan het nucleaire arsenaal zich teruggetrokken. In juni 2000 is één van 's werelds grootste nucleaire testgebieden bij Semipalatinsk gesloten. Sindsdien worden in Kazachstan geen nucleaire wapens meer ontwikkeld.

2.5 Sociaal-economische situatie

De overgang van een geleide- naar een markteconomie verliep direct na de onafhankelijkheid van Kazachstan erg moeizaam. De economische infrastructuur richtte zich tijdens het Sovjettijdperk op de zware industrie en landbouw. Bovendien werd de zware industrie in belangrijke mate aangewend voor militaire doeleinden. Het uiteenvallen van de Sovjet Unie en de afname van de zware industrie leidden tot torenhoge werkloosheid en hyperinflatie. De Wereldbank schat dat het bruto binnenlands product per capita is gehalveerd tussen 1991 en 1995. Vanaf 1995 groeide de economie langzaam. Mede met technische steun van de Wereldbank worden staatsbedrijven geprivatiseerd en geherstructureerd en indien nodig geliquideerd.

De economische groei is mogelijk door de exploitatie van bestaande olievoorraden en grote voorraden mineralen en metalen waarover Kazachstan beschikt. De perspectieven zijn positief door de ontdekking van nieuwe olievoorraden in de Kaspische Zee. Kazachstan heeft tevens ver uitgestrekte steppen die zeer geschikt zijn voor zowel landbouw als veeteelt. Op de grens van Kazachstan en Oezbekistan ligt het Aralmeer. De irrigatie die voor de teelt van katoen nodig is, heeft geleid tot uitdroging van het Aralmeer. Op sommige plaatsen is de waterspiegel 16 meter gezakt. Een van de gevolgen van het opdrogen van het Aralmeer is een oprukkende woestijn. Tevens komen pesticiden en zouten bloot te liggen die, wanneer ze door de wind over het land verspreid worden, schadelijk zijn voor de bodem en de gezondheid. Door deze ernstige milieuproblemen in het gebied rond het Aralmeer hebben veel inwoners het gebied verlaten.

De economische groei bereikte in 2001 een hoogte van 13,2%, voornamelijk als gevolg van een stijgende olieproductie. Dit jaar gaat de economische groei minder

snel, en zal naar verwachting ongeveer 6-7% bedragen. In 2001 bedroeg het bruto binnenlands product per capita \$1540. De gemiddelde inflatie in 2000 bedroeg 13,5%, maar is gezakt van 8,5% in 2001 naar minder dan 6% in de eerste helft van 2002. Hoewel de officiële werkloosheidscijfers jarenlang onrealistisch laag waren (2,8% eind 2001), hebben statistici nu meer reële cijfers gepubliceerd. Volgens de huidige officiële cijfers telt Kazachstan nu 780.000 werklozen, hetgeen neerkomt op een werkloosheidspercentage van ongeveer 10,4%. In 2000 was dat naar schatting nog 14%.

Vooralsnog lijkt de economische groei als gevolg van wijdverspreide corruptie en nepotisme met name ten goede te komen aan de sociale bovenlaag⁷. Kazachstan bezet de 79e plaats op de Human Development Index van het United Nations Development Programme (UNDP)⁸. Een derde van de bevolking van Kazachstan leeft onder de armoedegrens. Onderwijs, gezondheidszorg en overige sociale voorzieningen waren sinds de onafhankelijkheid voor vele mensen wegens geldgebrek onbereikbaar geworden. Bovendien was het niveau van de sociale voorzieningen sterk gedaald. Door dreigende sociale onrust is er meer aandacht voor onderwijs, ziektekostenverzekeringen en werkloosheidsbestrijding en zijn hervormingsmaatregelen op deze terreinen doorgevoerd. In het algemeen geldt dat de situatie in de steden beter is dan op het platteland.

2.6 Samenvatting

De Republiek Kazachstan, onafhankelijk sinds december 1991, is nooit betrokken geweest bij gewelddadige conflicten. De bevolking is etnisch zeer gemêleerd. Met name door verplichte tewerkstelling bij collectieve landbouwbedrijven en deportaties onder Stalin leven meer dan 100 verschillende etnische bevolkingsgroepen in het land. De twee grootste etnische groepen zijn de Kazachen en de Russen. De twee voornaamste religies in Kazachstan zijn de islam en het orthodoxe christendom.

Na de onafhankelijkheid is Kazachstan de weg ingeslagen richting democratie en markteconomie. Hoewel Kazachstan formeel een democratisch stelsel heeft, wordt het regeringsbeleid in de praktijk in sterke mate bepaald door president Nazarbajev. Op politiek vlak lijkt president Nazarbajev steeds meer controle te willen uitoefenen. Recente arrestaties en veroordelingen van kopstukken van de Democratic Choice of Kazakhstan, alsook de zeer recent aangenomen wet op politieke partijen – waardoor slechts grote politieke partijen geregistreerd mogen worden - zijn daarvoor belangrijke aanwijzingen. Inmiddels ziet Kazachstan de

---

⁷ Kazakhstan: an overview, UNHCR, juni 2002

⁸ Human Development Report 2002 : Deepening Democracy in a Fragmented World, UNDP.

economie langzaam groeien, met name als gevolg van de olieproductie. Vooral nog lijken echter de baten hiervan met name de sociale bovenlaag ten goede te komen.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en Protocollen

Kazachstan heeft onder meer de volgende verdragen geratificeerd.

- Verdrag betreffende de status van vluchtelingen (1951) en Protocol;
- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (1965);
- Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (CESCR) (1966);
- Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (CCPR) (1966) en Protocollen
- Verklaring inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) (1979) en Protocol;
- Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (CAT) (1984);
- Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC) (1989) en Protocollen (2).

3.1.2 Nationale wetgeving

Grondwet

Artikel 12 van de grondwet van Kazachstan erkent expliciet de bescherming van de rechten en vrijheden van de mens. Verder erkent de grondwet een aantal grondrechten als vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering, pers, religie, bewegingsvrijheid, eerlijke rechtsgang, vrijwaring van foltering, arbitraire aanhoudingen, et cetera.

Staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving

Voor informatie betreffende de staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving van Kazachstan wordt verwezen naar het algemene ambtsbericht staatsburgerschap- en vreemdelingenwetgeving in de republieken van de voormalig Sovjet-Unie, d.d. augustus 2002.

Bestuurswetgeving

In januari 2001 is een nieuwe Bestuurswet aangenomen. Deze wet bevat vele bepalingen die het de Kazachstaanse autoriteiten mogelijk maken om een aantal grondrechten en vrijheden in te perken (zie paragrafen 3.3.1 en 3.3.3).

3.2 Toezicht

Het bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties (VN) beschikt over een kantoor in Almaty. Het biedt bijstand en expertise op het gebied van mensenrechten en democratisering aan zowel de Kazachse autoriteiten (op alle niveaus) als belanghebbende individuen, groepen en organisaties.

Human Rights Watch en Amnesty International rapporteren jaarlijks over de mensenrechtensituatie in Kazachstan. De International Helsinki Federation for Human Rights heeft een klein permanent kantoor in Almaty. Verder hebben de International Committee of the Red Cross (ICRC), OVSE, UNHCR en de International Organisation for Migration een kantoor in Almaty.

De belangrijkste Kazachstaanse non-gouvernementele organisatie (NGO) voor mensenrechten is de Kazakhstan International Bureau for Human Rights and Rule of Law, gevestigd in Almaty. Dit kantoor is min of meer onafhankelijk van de regering en voert open dialoog met internationale organisaties en diplomatieke vertegenwoordigingen. Bovendien biedt het kantoor rechtsbijstand in gevallen waarbij een klacht wordt ingediend tegen de rechtsgang of vanwege schendingen van mensenrechten.

Kazachstan kent verder een Presidentiële Commissie voor Mensenrechten. Deze commissie rapporteert over mensenrechten aan de president. Deze rapporten zijn niet openbaar. Verder verleent de commissie rechtsbijstand aan burgers en is het mogelijk om bij de commissie klachten over vermeende mensenrechtenschendingen in te dienen.

De grondwet van Kazachstan voorziet niet in de instelling van een onafhankelijke Ombudsman die toezicht dient te houden op naleving door de overheid van bepaalde aan de burgers toegekende rechten.

3.3 Naleving en schendingen

Hieronder volgt een beschrijving van de naleving dan wel schending in Kazachstan van een aantal klassieke grondrechten.

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De grondwet van 1995 en de perswet van 1991 voorzien in de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid. In de praktijk worden deze vrijheden echter in ernstige mate ingeperkt.

In mei 2001 heeft de president een wetsvoorstel getekend waarmee de mediawet van 1998 restrictiever is geworden. De uitzending van buitenlandse programma's is daarmee teruggebracht tot 50 %, en moet voor januari 2003 gereduceerd zijn tot 20 %. In de praktijk betekent dit een forse inperking van het aantal Russische televisieprogramma's dat in Kazachstan wordt uitgezonden. Met name door de etnisch Russische bevolkingsgroep wordt deze wet gezien als een nieuwe stap in het kader van de verdergaande bevordering van de Kazachse taal en cultuur. Volgens de Kazachstaanse autoriteiten is de wet ingevoerd als impuls voor nationale televisieproducenten.

In de nieuwe Bestuurswet van 2001 zijn ongeveer 40 overtredingen opgenomen die betrekking hebben op de media, waardoor het Ministerie van Cultuur en Informatie in staat is gesteld repressief toezicht te houden op de media. Een voorbeeld hiervan is de overtreding van het beïnvloeden van de rechtbank met behulp van de media.

In Kazachstan worden vele honderden kranten en tijdschriften door particulieren uitgegeven. Vrijwel alle massamedia staan echter onder controle van de staat en de meeste kranten en radio- en televisiestations zijn eigendom van de dochter van de president, Dariga Nazarbajeva, en haar echtgenoot, Rachat Aljiev. Deze media steunen de regering en beperken zich tot het uitdragen van de officiële regeringsstandpunten.

De hele kleine groep van onafhankelijke media stuit op een aantal problemen, waaronder intimidatie en geweldpleging. Veel uitgever en journalisten die kritiek hebben geuit op het regime, zijn bedreigd en in enkele gevallen slachtoffer geworden van geweld. In januari 2001 is de staf van de krant 'Respublika 2000' geïntimideerd nadat een artikel over corruptie was gepubliceerd. Reeds een jaar eerder was de hoofdredacteur slachtoffer geworden van geweld nadat eveneens een artikel over corruptie was gepubliceerd.⁹ De daders van deze gewelddadigheden zijn nooit aangehouden.

---

⁹Human Rights in the OSCE Region: The Balkans, The Caucasus, Europe, Central Asia and North America, Report 2002, International Helsinki Federation

In april 2001 is de hoofdredacteur van de onafhankelijke krant 'Soldat' veroordeeld tot één jaar gevangenisstraf wegens "het schenden van de eer en waardigheid" van de president. In de krant was een artikel gepubliceerd dat handelde over miljoenen dollars die door de president en andere hoge functionarissen naar Zwitserse bankrekeningen waren gesluisd. Uiteindelijk is aan de hoofdredacteur vlak na de uitspraak amnestie verleend.

Op 21 juni 2002 is Leila Bayseitova, dochter van de journalist Lira Bayseitova, onder verdachte omstandigheden overleden in het ziekenhuis nadat zij was gearresteerd wegens drugsbezit. Lira Bayseitova had slechts enkele dagen daarvoor een artikel gepubliceerd in de krant 'Soldat' over de vele miljoenen dollars op de Zwitserse bankrekeningen.

Onderzoek van de Kazachstaanse autoriteiten naar recente aanvallen op de onafhankelijke media in Kazachstan – de herhaalde vernieling van de stroomkabel van TAN TV in Almaty, de brandstichting op 3 mei 2002 bij de uitgeverij 'Ak Zhaiy' in Atyrau, de agressie tegen twee journalisten van de krant 'Soldat' op 21 mei 2002 en de aanslag met een brandbom op het kantoor van de krant 'Delovoye Obozreniye-Respublika' op 22 mei 2002 – heeft niet tot de aanhouding van de daders geleid. Naar aanleiding van de aanvallen heeft de Europese Unie verklaard verontrust te zijn over de veiligheid van de onafhankelijke media in Kazachstan. De EU verwacht van de Kazachstaanse autoriteiten dat zij een grondig onderzoek laten plaatsvinden naar de daders van voornoemde gewelddadigheden. Ook verwacht de EU dat de Kazachstaanse autoriteiten de onafhankelijke media de geëigende garanties en bescherming bieden voor de ongehinderde uitvoering van hun werkzaamheden¹⁰.

Sinds 28 oktober 2002 bevindt de journalist Sergei Duvanov, lid van de oppositiepartij DCK, zich in detentie na beschuldiging van de verkrachting van een 14-jarig meisje. Volgens Duvanov is de aanklacht vals. Omdat verkrachtingszaken in Kazachstaanse rechtbanken achter gesloten deuren worden gehouden, is door president Nazarbajev toegezegd dat internationale missies en waarnemers aanwezig mogen zijn bij de rechtszitting.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De grondwet voorziet in de vrijheid van vereniging en vergadering. Deze vrijheid is echter beperkt door de wet op nationale veiligheid. In deze wet worden verboden bijeenkomsten, openbare bijeenkomsten, marsen, demonstraties en

---

¹⁰ Verklaring van het voorzitterschap namens de Europese Unie over de recente aanslagen op de onafhankelijke media in Kazachstan, 29 mei 2002

stakingen, die de sociale en politieke rust verstoren, gedefinieerd als een bedreiging voor de nationale veiligheid. Onder deze wet moeten organisaties ten minste tien dagen van tevoren toestemming vragen voor een demonstratie of bijeenkomst.

De grondwet verbiedt politieke partijen op religieuze basis, en de regering staat registratie van op etniciteit gebaseerde politieke partijen niet toe. De enige uitzondering daarop is de registratie in 1999 van de etnisch Kazachse nationalistische partij 'Alash'.

Een andere wet die de vrijheid van vereniging en vergadering lijkt in te perken is de in mei 2002 aangenomen wet op politieke partijen (zie 2.3 actuele politieke situatie). Doordat het aantal geregistreerde leden voor de oprichting van een politieke partij verhoogd is van 3000 naar 50.000, vreest de Europese Unie dat een einde is gekomen aan de ontwikkeling van het politieke pluralisme en dat met de wet enkele grondrechten als kiesrecht, vrijheid van vereniging en vrijheid van meningsuiting worden geschonden.¹¹

Doorgaans krijgen organisaties toestemming voor demonstraties en bijeenkomsten. Politieke demonstraties bij het parlamentsgebouw, het presidentiële paleis en bij verschillende ambassades zijn in 2001 toegestaan en deze zijn vreedzaam verlopen. De autoriteiten hebben de demonstranten niet gehinderd en niemand is gearresteerd.¹² In gevallen waarbij aanvragen voor bijeenkomsten werden afgewezen en gevallen waarbij aanhoudingen naar aanleiding van niet toegestane bijeenkomsten werden verricht, ging het meestal om religieuze bijeenkomsten (zie 3.3.3 vrijheid van godsdienst en overtuiging).

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

Kazachstan is grondwettelijk een seculiere staat waarin vele godsdiensten naast elkaar bestaan. De twee grootste zijn het orthodoxe christendom (beleden door met name etnische Russen) en de islam (beleden door met name de etnische Kazachen (Sunni moslims)). De grondwet van 1995 en de wet op godsdienstvrijheid van 1992 voorzien in vrijheid van godsdienst. Vrijheid van godsdienst en overtuiging en de vrijheid deze te belijden wordt in de grondwet gegarandeerd. Ook heeft niemand de verplichting om zijn of haar godsdienstige overtuiging bekend te maken.

---

¹¹ Permanente Raad EU, No. 405, 25 juli 2002 (PC.DEL/593/02)

¹² Country Reports on Human Rights Practices- 2001, maart 2002, U.S. Department of State

Het recht op vrijheid van godsdienst wordt nageleefd in geheel Kazachstan. Sinds de aanslagen in de Verenigde Staten op 11 september 2001 heeft de Kazachstaanse regering de volledige steun aan de Verenigde Staten toegezegd in de strijd tegen het terrorisme, waardoor de controle op religieuze groeperingen, en met name op islamitische groeperingen, aanzienlijk is verscherpt. De Kazachstaanse autoriteiten beschouwen het zuidelijke gebied Chimkent, grenzend aan Oezbekistan, als een gebied waar het gevaar van moslim extremisme dreigt.

In de wet op godsdienstvrijheid is vastgelegd dat iedereen het recht heeft om alleen of in groepsverband, zijn of haar godsdienst te belijden. Hoewel in deze wet de registratie niet verplicht is gesteld, is wel vastgelegd dat iedere religieuze groepering zich dient te registreren om erkend te worden. In maart 2001 is echter een voorstel gedaan de wet te veranderen. De belangrijkste verandering hield in dat de registratie van religieuze groeperingen verplicht gesteld zou worden, volgens Kazachstaanse autoriteiten omwille van veiligheidsredenen. De wet is uiteindelijk afgekeurd omdat deze in strijd was met de grondwet. Bepalingen in het bestuursrecht en de wet op nationale veiligheid maken het echter mogelijk om groeperingen die niet geregistreerd staan (al dan niet religieus van aard) te vervolgen. De Kazachstaanse autoriteiten eisen de registratie van religieuze groeperingen van 10 personen of meer en steeds vaker treden zij op tegen ongeregistreerde religieuze groeperingen.

De huidige wetgeving in Kazachstan biedt gewetensbezwaarden geen mogelijkheid een alternatieve dienstplicht te vervullen. In 1996 is evenwel door het hooggerechtshof een uitspraak gedaan waarin een Jehova's getuige die als gewetensbezwaarde militaire dienst had geweigerd, is vrijgesproken. Deze uitspraak heeft een algemene werking, waardoor Jehova's getuigen in Kazachstan geen militaire dienstplicht hoeven te vervullen.

3.3.4 Bewegingsvrijheid

De grondwet voorziet in het recht op vrijheid van beweging en van vestiging. Registratie in de woonplaats is evenwel verplicht en Kazachstan kent een identificatieplicht. Identificatie is mogelijk door middel van een paspoort of een identiteitskaart. Alle Kazachstaanse staatsburgers zijn vanaf de leeftijd van 16 jaar verplicht een identiteitskaart in hun bezit te hebben. Op deze identiteitskaart staat de etniciteit en de woonplaats van de houder vermeld en de identiteitskaart dient vervangen te worden indien de eigenaar zich in een andere woonplaats laat registreren.

Registratie in een gemeente is slechts een administratieve handeling waarbij doorgaans geen problemen te verwachten zijn. Registratie in Almaty en Astana is

minder vanzelfsprekend omdat deze steden relatief welvarend zijn, waardoor er veel mensen naar deze steden komen. Het weigeren van de registratie is wettelijk mogelijk met het oog op de ruimtelijke spreiding van de bevolking.¹³

De grondwet voorziet eveneens in het recht te emigreren en te repatriëren. De wet op nationale veiligheid verplicht evenwel personen die toegang hebben gehad tot staatsgeheimen om toestemming te vragen bij het betreffende regeringsorgaan om het land te mogen verlaten. Personen die toegang hebben gehad tot staatsgeheimen mogen, volgens de wet op nationale veiligheid, de eerste vijf jaar na het verlaten van de overheidssdienst niet emigreren.

Op 26 juli 2001 is het systeem van de verplichte uitreisvisa afgeschaft. Wel hebben Kazachstaanse staatsburgers, indien zij het land tijdelijk verlaten, meldingsplicht bij de Kazachstaanse diplomatieke vertegenwoordiging in het land waar zij verblijven, ook al is dit slechts voor enkele dagen. Voor emigranten is een uitreisvisum nog wel verplicht. Bij aanvragen voor uitreisvisa wordt gecontroleerd op criminele antecedenten en op uitstaande schulden en worden familieleden, meestal gezinsleden danwel eerstegraads familieleden, om instemming gevraagd.

Uitgeprocedeerde asielzoekers afkomstig uit Kazachstan hebben voor zover bekend geen problemen ondervonden van de zijde van de autoriteiten nadat zij waren teruggekeerd naar Kazachstan.

3.3.5 Rechtsgang

De grondwet voorziet in een onafhankelijke rechterlijke macht. Problemen als discrepantie in de uitspraken, vertraagde procedures en geringe transparantie komen echter veelvuldig voor. Een groot probleem is de corruptie op vrijwel elk niveau in de rechtsgang. Hierin is sinds begin 2001 enige verbetering gekomen door de salarissen van rechters aanzienlijk te verhogen, van minimaal \$50 per maand naar minimaal \$150 per maand. Hoewel dit een aanzienlijke verbetering is, is dit minimumsalaris nog niet voldoende voor de primaire levensbehoeften. Eveneens is in juli 2001 door de regering een juridische ethische commissie ingesteld waar klachten over de misstanden in de rechtsgang kunnen worden ingediend.

Sinds september 2000 ligt de verantwoordelijkheid voor de rechterlijke macht niet langer bij het ministerie van Justitie, maar bij het hooggerechtshof. Dit is bij presidentieel decreet besloten om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht te bevorderen.

---

¹³ Country Reports..., maart 2002, US State Dep.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Hoewel de grondwet willekeurige arrestatie en detentie verbiedt, is met name de situatie met betrekking tot het voorarrest slecht. Volgens de grondwet kan de politie personen maximaal 72 uur in voorarrest vasthouden. Daarna moet een aanklacht volgen of de persoon moet worden vrijgelaten. Het wetboek van strafrecht laat evenwel veel langere perioden toe waarin personen zonder aanklacht mogen worden vastgehouden, mits daartoe toestemming van de procureur-generaal is verleend. Procureurs kunnen in afwachting van een besluit van de procureur-generaal tot verlenging besluiten. In de praktijk worden personen vrijwel routineweg weken of soms zelfs maanden in voorarrest gehouden zonder dat er een aanklacht volgt. Sinds de strengere controle op religieuze groeperingen en aanhangers daarvan, worden veel personen door de KNB aangehouden, waarbij hun identiteitspapieren worden gecontroleerd. Vaak worden deze personen gedurende korte tijd in hechtenis genomen.¹⁴

Amnesty International heeft melding gemaakt van één politieke gevangene, Nurpolat Abdullah, een etnische Oeigoer en Australisch staatsburger. N. Abdullah wordt ervan verdacht gelieerd te zijn aan de separatistische beweging binnen de Oeigoer-gemeenschap in China¹⁵ (zie 3.4.2. Oeigoeren). Hem is leiderschap van een criminele organisatie, terrorisme en illegaal wapenbezit ten laste gelegd. Voor andere politiek gemoveerde detenties wordt verwezen naar paragraaf 2.3 (Actuele politieke situatie).

Kazachstan heeft de derde grootste gevangenispopulatie ter wereld. Het totaal aantal gevangenen wordt geschat op 86.000. De omstandigheden in gevangenissen zijn lange tijd heel slecht geweest. Overbevolking, ondervoeding en slechte medische zorg veroorzaken tuberculose en andere ziektes onder de gevangenen. Mensenrechtenorganisaties schatten dat ongeveer 20% van de gevangenen stierf als gevolg van ziekte. Het afgelopen jaar is de situatie evenwel sterk verbeterd, mede door financiële steun van de Europese Commissie en door steun van en assistentie van de World Health Organisation en de OVSE. Ook is een internationale NGO, Penal Reform International, zeer actief. Deze NGO verzorgt medische trainingen en mensenrechtenopleidingen aan gevangenispersoneel. Dankzij deze activiteiten en de internationale assistentie is het voedseltekort verholpen en wordt de tuberculose teruggedrongen.

---

¹⁴ *Country Reports...*, maart 2002, US State Dep.

¹⁵ *Concerns in Europe January – June 2001*, Amnesty International.

Om de druk op de gevangenen te verminderen is in januari 2001 aan 2000 gevangenen amnestie verleend, hebben 2000 gevangenen strafvermindering gekregen en zijn ongeveer 30.000 aanklachten van het Openbaar Ministerie ingetrokken.

3.3.7 Mishandeling en foltering

Volgens de Kazachstaanse grondwet dient eenieder gevrijwaard te blijven van foltering, mishandeling en elke vernederende en/of wrede behandeling en bestraffing.

Systematische foltering en mishandeling komt niet voor in Kazachstan. Wel zijn meldingen gemaakt van incidentele foltering tijdens de periode van voorarrest.¹⁶ Volgens de mensenrechtenorganisaties Human Rights Watch en de International Helsinki Federation komt het vaak voor dat politiefunctionarissen gebruik maken van mishandelingen (slaan, schoppen) om zodoende bekentenissen af te dwingen.¹⁷ Alhoewel deze methoden strafbaar zijn, vindt berechting vrijwel nooit plaats.

Foltering is niet opgenomen in het wetboek van strafrecht, ondanks de toezegging aan het Committee Against Torture.¹⁸ Effectieve vervolging en bestraffing van foltering verloopt mede daardoor nog moeizaam.

3.3.8 Verdwijningen

Er zijn geen berichten bekend van politiek gemoveerde verdwijningen.

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Er zijn geen berichten bekend van buitengerechtelijke executies en moorden.

---

¹⁶ Country Reports..., maart 2002, US State Dep.

¹⁷ World Report 2002: Europe & Central Asia: Kazakhstan, Human Rights Watch; Human Rights in the OSCE Region: The Balkans, The Caucasus, Europe, Central Asia and North America, Report 2002, International Helsinki Federation.

¹⁸ Concluding observations of the Committee against Torture: Kazakhstan, 17/05/2001, A/56/44, paras.121-129.

3.3.10 Doodstraf

Het wetboek van strafrecht, in werking getreden op 1 januari 1998, voorziet in de doodstraf. Deze straf kan worden opgelegd in geval van een zeer ernstig misdrijf, waaronder enkele vormen van moord in vreedetijd, en in enkele andere gevallen in oorlogstijd of tijdens een gewapend conflict.

Het vonnis wordt ook daadwerkelijk voltrokken, tenzij de straf door een presidentieel pardon is omgezet in levenslange gevangenisstraf of een gevangenisstraf van 25 jaar. Vrouwen en minderjarigen kunnen niet tot de doodstraf worden veroordeeld.

Het exacte aantal executies is niet bekend, maar het aantal wordt geschat tussen de 40 en 60 per jaar.¹⁹

3.4 Positie van specifieke groepen

Er is geen aanwijzing dat in Kazachstan een bepaalde sociale, etnische of religieuze groep verhoogd risico loopt slachtoffer te worden van schendingen van mensenrechten door overheid of anderen. Hoewel de Kazachse taal en cultuur worden bevorderd (zie ook 2.1.1. Land en volk), positieve discriminatie plaatsvindt voor etnische Kazachen op hoge functies binnen de overheid en de oprichting van de etnisch Kazachse politieke partij Alash is toegestaan, wordt geen beleid van discriminatie van etnische niet-Kazachen gevoerd. Voor etnische minderheden zijn voornoemde ontwikkelingen evenwel zorgwekkend en, in samenhang met een zwak economisch klimaat, voor velen een reden tot ontevredenheid. De grootste van die groepen worden in de onderstaande paragrafen nader belicht.

In 1995 heeft president Nazarbajev een instrument ter bevordering van de interetnische harmonie in het leven geroepen, genaamd de Presidentiële Raad voor Nationaliteiten. Hierin zijn vrijwel alle etnische belangenorganisaties vertegenwoordigd. De Raad dient beleidsvoorstellen in ter bevordering van de vriendschappelijke relaties tussen de verschillende etnische bevolkingsgroepen, behartigt de belangen van de verschillende etnische bevolkingsgroepen op nationaal niveau en adviseert bij eventuele spanningen tussen verschillende etnische groepen.

---

¹⁹ *Human Rights in the OSCE Region: .... Report 2002*, International Helsinki Federation

3.4.1 Russen

Ongeveer 34% van de bevolking van Kazachstan bestaat uit etnische Russen. De meerderheid hiervan woont in het oostelijk en het noordelijk deel van Kazachstan. Sinds de onafhankelijkheid van Kazachstan raakte deze groep zijn bevoorrechte positie kwijt en is er sprake van een achteruitgang in hun politieke en economische positie waardoor veel etnische Russen zijn weggetrokken (vroeger lag het percentage etnische Russen in Kazachstan rond de 40%, ongeveer evenveel als het percentage etnische Kazachen). De meesten van hen zoeken een nieuw bestaan in de Russische Federatie. Het aantal etnische Russen dat op een sleutelfunctie bij de Kazachstaanse overheid wordt geplaatst is gedurende de laatste jaren geleidelijk minder geworden. Op dit moment telt de regering nog maar twee etnisch Russische ministers.

3.4.2 Oeigoeren

De grootste groep Turkse Oeigoeren woont in het westen van China, in de Xinjiang Uighur Autonomous Region, en een klein deel woont in Kazachstan, in Almaty en in het gebied ten oosten van Almaty, tegen de Chinese grens. In China verzetten de Oeigoeren zich tegen de groeiende aantallen en invloed van de Han-Chinezen. Een kleine groep separatisten wordt door de Chinese autoriteiten met harde hand onderdrukt.

De Oeigoer-gemeenschap in Kazachstan is volledig ingeburgerd en de leden worden volledig geaccepteerd mits zij de Kazachstaanse wetgeving respecteren en zich onthouden van openlijke politieke manifestaties waarbij uiting wordt gegeven aan etnisch Oeigoers nationalisme. De Oeigoer gemeenschap in Kazachstan kent ongeveer 220.000 geregistreerde personen. Het totaal aantal Oeigoeren is moeilijk te bepalen omdat er veel Oeigoeren afkomstig uit China illegaal in Kazachstan verblijven. De gemeenschap is vertegenwoordigd in de Presidentiële Raad voor Nationaliteiten en heeft eigen onderwijsinstellingen, publicaties, culturele centra en godshuizen. Wel wordt de gemeenschap door de Kazachstaanse veiligheidsdienst in de gaten gehouden. Opkomend nationalistisch activisme zou zowel de interne stabiliteit van Kazachstan, als de relatie met China kunnen verstoren.

3.4.3 Duitsers

In 1989 woonden er nog 1,1 miljoen etnische Duitsers in Kazachstan. Op dit moment zijn dat er nog 350.000. De meesten hebben Kazachstan verlaten omdat

zij op basis van Duitse wetgeving²⁰ in Duitsland een verblijfsvergunning kunnen krijgen. De belangrijkste voorwaarden zijn dat ten minste één gezinslid de Duitse taal machtig is en dat zij aan de hand van documenten aan kunnen tonen dat zij etnische Duitsers zijn.

3.4.4 Joden

In Kazachstan wonen ongeveer 35.000 geregistreerde joden. Zij wonen met name in Almaty en in Urst-Kamagorsk. Joden kunnen in Kazachstan een vrij en ongehinderd leven leiden en zij kunnen hun godsdienst in vrijheid en openlijk belijden. De joodse gemeenschap heeft eigen belangenorganisaties en eigen publicaties. In Kazachstan zijn vijf synagogen gebouwd en een zesde is in aanbouw in Astana. Joden zijn niet verplicht op de identiteitskaarten hun joodse afkomst te vermelden.

3.4.5 Homoseksuelen

Van discriminerende wetgeving ten aanzien van homoseksuelen is in Kazachstan geen sprake. Voor homoseksuele en heteroseksuele handelingen met minderjarigen geldt dezelfde strafmaat. Overige homoseksuele handelingen zijn in Kazachstan sinds de inwerkingtreding van de nieuwe strafwet van 1997 niet langer strafbaar. Ofschoon homoseksualiteit in de Kazachstaanse maatschappij beslist niet algemeen is aanvaard, ondervinden homoseksuelen geen problemen van de zijde van de overheid. Doorgaans is de bevolking in Almaty toleranter jegens homoseksuelen dan in de rest van Kazachstan.

3.4.6 Vrouwen

Kazachstan is een seculiere staat en vrouwen genieten volgens de grondwet dezelfde rechten als mannen. Vrouwen hebben de mogelijkheid zich te scholen en zich te ontwikkelen, ze mogen betaald werk aanvaarden en kledingvoorschriften bestaan van overheidswege niet. De etnisch Kazachse bevolkingsgroep is islamitisch, maar doorgaans niet zeer strikt. Prostitutie is legaal in Kazachstan. Vrouwen zijn niet dienstplichtig maar mogen zich wel aanmelden voor het leger.

Vanwege de traditionele maatschappelijke normen is er wel sprake van maatschappelijke discriminatie. Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in hogere

---

²⁰ Gesetz über die Angelegenheiten der Vertriebenen und Flüchtlinge (Bundesvertriebenengesetz), 2 juni 1993. Deze wet is nog steeds van kracht.

kaderfuncties. Huiselijk geweld jegens de vrouw is een min of meer geaccepteerd verschijnsel. Bijzondere wetgeving ten aanzien van huiselijk geweld bestaat niet in Kazachstan waardoor aanklachten onder algemene bepalingen in de strafwet (zoals mishandeling) berecht moeten worden. Bescherming tegen huiselijk geweld van de zijde van de autoriteiten is vanwege de maatschappelijke acceptatie niet gemakkelijk te krijgen, hoewel dit in grote steden als Almaty en Astana, dankzij de oprichting van nieuwe politie-eenheden speciaal belast met bestrijding van huiselijk geweld, in positieve zin is veranderd.²¹

Ongeveer dertig NGO's en het United Nations Development Fund for Women (UNIFEM) bieden hulp en bescherming aan vrouwen, en werken aan bewustwording van de positie en de rechten van de vrouw in de samenleving, zowel onder de bevolking als bij de regering en de autoriteiten.

3.4.7 Dienstplichtigen / militairen

Alle mannelijke staatsburgers van Kazachstan in de leeftijd van 18 tot 27 jaar zijn dienstplichtig. De dienstplichtigen ontvangen een oproep voor een medische keuring van het dienst- en registratiebureau in januari van het jaar dat de zij 17 jaar worden. Bij geschiktheid ontvangen de dienstplichtigen na het bereiken van de 18-jarige leeftijd een oproep voor de dienstplicht. Niet verschijnen na de oproep is alleen toegestaan in geval van: ziekte of verwonding, met invaliditeit als gevolg; overlijden of ernstige ziekte van een familielid. Deze oorzaken zullen aan de hand van documenten moeten worden aangetoond.

Na de rekrutering ontvangt de dienstplichtige een registratiecertificaat, welke hij moet behouden tot het moment dat hij daadwerkelijk wordt opgeroepen. Na de oproep voor het vervullen van de dienstplicht ontvangt de dienstplichtige een militaire kaart. Als de dienstplichtige om bepaalde redenen zijn dienstplicht niet hoeft te vervullen, dan ontvangt hij ook een militaire kaart waarop deze reden staat vermeld.

De dienstplicht duurt twee jaar maar wijkt daarvan af in de volgende situaties:

- 1 jaar voor hoger opgeleiden;
- 2,5 jaar voor zeelieden van de grensbewaking van het Comité van Nationale Veiligheid;
- 1,5 jaar voor afgestudeerden van de militaire technische scholen van het ministerie van Defensie;
- 3 jaar voor officieren die door oproep in dienst zijn getreden.

---

²¹ Country Reports..., maart 2002, US State Dep.

Uitstel van de militaire dienstplicht is in beginsel mogelijk om de volgende redenen:

- familie-omstandigheden (bijvoorbeeld zorg dragen voor familie);
- voortgezet onderwijs bij erkende instellingen, uitstel tot maximaal 1 jaar;
- gezondheidsredenen.

Redenen voor vrijstelling van de dienstplicht zijn:

- gezondheidsredenen;
- de dienstplichtige heeft geen oproep ontvangen voor de leeftijd van 27 jaar;
- het overlijden of verwonding van een familielid tijdens het vervullen van officiële taken tijdens dienst.

Alternatieve dienstplicht bestaat niet in Kazachstan. Veelal wordt de dienstplicht afgekocht. Dit is niet legaal, maar komt veel voor. In de meeste gevallen wordt tegen betaling een doktersverklaring verkregen waarmee de betrokken persoon om medische redenen wordt afgekeurd. Jehova's getuigen zijn vrijgesteld van de dienstplicht (zie 3.3.3 vrijheid van godsdienst en overtuiging).

De strafmaat voor desertie en voor dienstweigering is bepaald in het wetboek van strafrecht. In vreedstijd kan aan een persoon in geval van dienstweigering een gevangenisstraf van maximaal vijf jaar worden opgelegd. In oorlogstijd kan deze straf oplopen tot 10 jaar. Aan een persoon die deserteert in vreedstijd kan een gevangenisstraf worden opgelegd van maximaal 7 jaar. Als de persoon bij de desertie gebruik maakt van een dienstwapen of als hij deel uitmaakt van een georganiseerde groep, dan kan de straf oplopen tot maximaal 10 jaar. Aan personen die deserteren in oorlogstijd kan een langdurige gevangenisstraf, dan wel de doodstraf worden opgelegd.

In geval van een militaire noodsituatie is het mogelijk om Kazachstaanse staatsburgers die in het buitenland verblijven, gedwongen terug te laten keren naar Kazachstan om dienst te nemen in het leger.

3.5 Samenvatting

De grondwet van Kazachstan erkent de rechten en fundamentele vrijheden van de mens. Internationale organisaties en non-gouvernementele organisaties houden toezicht op de mensenrechtensituatie in Kazachstan en stellen gesignaleerde mensenrechtenschendingen bij de bevoegde autoriteiten aan de orde.

Ondanks het toezicht worden bepaalde grondwettelijk vastgelegde fundamentele vrijheden in min of meerdere mate ingeperkt. Met name de situatie van de onafhankelijke media geeft reden tot zorg. Vrijwel alle massamedia, zowel de

geschreven als de elektronische, zijn in handen van de dochter van president Nazarbajev. De kleine groep onafhankelijke media is door middel van wet- en regelgeving aan strenge overheidscontrole onderhevig en onderzoek naar recente gewelddadigheden gericht tegen de onafhankelijke pers blijft vooralsnog zonder resultaat.

Religieuze groeperingen worden door de autoriteiten in de praktijk verplicht zich te registreren, en sinds de aanslagen van 11 september 2001 in de Verenigde Staten is de controle op religieuze groeperingen aanzienlijk verscherpt.

Hoewel het salaris van rechters het afgelopen jaar aanzienlijk is verhoogd, blijft corruptie één van de grootste problemen in het rechterlijke systeem. Ook wordt het maximale toegestane aantal uren van voorarrest zeer regelmatig overschreden, waarbij tevens regelmatig melding wordt gemaakt van mishandeling tijdens het voorarrest. De situatie in gevangenissen is door ziekte, ondervoeding en ruimtegebrek gedurende jaren zeer slecht geweest. Inmiddels zijn het voedseltekort en de tuberculose sterk teruggedrongen.

Hoewel geen enkele etnische, sociale of religieuze bevolkingsgroep verhoogd risico loopt slachtoffer te worden van voornoemde mensenrechtenschendingen, is er wel sprake van bevoordeling van etnische Kazachen op sleutelfuncties binnen de overheid en een toenemende bevordering van de Kazachse cultuur.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen en –oorzaken

De sociaal-economische crisis van begin jaren '90 had negatieve gevolgen voor de demografische ontwikkeling. Meer dan 700.000 etnische Duitsers uit Kazachstan emigreerden naar Duitsland en veel etnische Russen emigreerden naar de Russische Federatie. Tegelijkertijd keerden vele etnische Kazachen terug naar Kazachstan vanuit Kyrgyzstan, Mongolië, Tadzjikistan en Turkmenistan. Volgens officiële opgave van de Kazachstaanse autoriteiten in 1998 hebben 1.652.700 emigranten in de periode van 1992 tot 1997 Kazachstan verlaten en zijn er in diezelfde periode ongeveer 100.000 etnische Kazachen teruggekeerd naar Kazachstan. Problematisch voor de sociaal-economische ontwikkeling in Kazachstan was dat zich onder de emigranten veel hoog opgeleid personeel bevond.

4.2 Minderjarigen

Jongeren in Kazachstan zijn wettelijk meerderjarig wanneer zij de leeftijd van 18 jaar bereiken. Ook in sociaal-cultureel opzicht worden jongeren in Kazachstan op de leeftijd van 18 jaar als zelfstandig beschouwd.

Vanaf de leeftijd van 16 jaar is een identiteitskaart verplicht (zie 3.3.4. Bewegingsvrijheid). Een paspoort moet voor kinderen tot de leeftijd van 16 jaar door de ouders van het kind worden aangevraagd. Vanaf de leeftijd van 16 jaar kunnen jongeren zelfstandig een paspoort aanvragen.

In Kazachstan is een aantal overheidsinstanties en organisaties verantwoordelijk voor het welzijn en de bescherming van kinderen. Dit zijn de Commissie voor Minderjarigen op gemeentelijk niveau en het departement voor minderjarigen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Weeshuizen en kostscholen vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Onderwijs. Bij de lokale departementen voor Onderwijs ligt de verantwoordelijkheid voor en de coördinatie van de plaatsing van kinderen in de weeshuizen en kostscholen.

De opvang van minderjarigen van wie de beide ouders om welke reden dan ook niet in staat zijn het ouderlijk gezag uit te oefenen, geschiedt in eerste instantie door de overheid in opvanghuizen, zogenaamde rehabilitatie- en adoptiecentra. Dit geldt ook voor alleenstaande minderjarige asielzoekers die vanuit het land waar zij asiel hebben aangevraagd naar Kazachstan worden teruggestuurd. Vanuit deze centra wordt op gemeentelijk niveau gezocht naar een opvangplek voor het kind. Dit kan in een weeshuis of kostschool zijn, in een enkel geval bij familie. Kinderen worden opgevangen tot zij de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt.

De weeshuizen en kostscholen bieden onderdak, voedsel en in de meeste gevallen ook onderwijs. Er zijn voldoende opvangplaatsen om aan de vraag te voldoen. De leefomstandigheden in deze tehuizen zijn eenvoudig. Voorts heeft SOS Kinderdorp International kinderdorpen in Almaty en Astana. Een derde kinderdorp zal worden gebouwd in Temirtau. De leefomstandigheden in deze kinderdorpen zijn naar lokale maatstaven goed te noemen.

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

De activiteiten van UNHCR in Kazachstan zijn voornamelijk gericht op de opvang van vluchtelingen in Kazachstan. In Kazachstan verblijven ongeveer 12.000 vluchtelingen uit Tsjetsjenië, ongeveer 3.400 uit Afghanistan en ongeveer 4000 uit Tadzjikistan. UNHCR verzorgt geen opvang, maar organiseert workshops en

opleidingen voor overheidspersoneel, advocaten en NGO's over opvang van vluchtelingen.

In Almaty is een kantoor van de OVSE gevestigd. De belangrijkste taken zijn het monitoren van politieke, juridische en economische ontwikkelingen en het bevorderen van de democratische rechtsstaat met het oog op stabiliteit in het land.

De Europese Commissie beschikt over een kantoor in Almaty. Op 1 juli 1999 is een Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie en Kazachstan in werking getreden. Deze overeenkomst biedt een kader voor een open dialoog over politieke en economische zaken alsook over de rechtsgang in Kazachstan. Sinds 1992 heeft de EU €12 miljoen aan Kazachstan toegekend, bedoeld voor institutionele hervormingen, bevordering van de landbouw en verbetering van de infrastructuur.

De International Organisation for Migration (IOM) heeft een kantoor in Kazachstan. De voornaamste activiteiten van deze organisatie zijn gericht op preventie van mensensmokkel en voorlichting over migratiestromen, met als bijzonder aandachtspunt het teruglopende bevolkingsaantal.

UNDP, UNIFEM en UNICEF zijn eveneens aanwezig in Almaty. Op hun respectievelijke beleidsterreinen organiseren zij workshops, werven zij fondsen en zien zij toe op de verantwoorde besteding van hun eigen fondsen.

4.4   Beleid andere Europese Landen

België

Bij asielverzoeken van personen afkomstig uit Kazachstan wordt de gewone asielprocedure toegepast. De asielaanvragen worden op individuele basis beoordeeld. In de oordeelsvorming wordt daarbij geen onderscheid gemaakt naar categorieën. De Belgische autoriteiten zijn van mening dat uitgeprocedeerde asielzoekers veilig kunnen terugkeren naar Kazachstan en gedwongen terugkeer naar Kazachstan vindt plaats.

Denemarken

Bij asielverzoeken van personen afkomstig uit Kazachstan wordt de gewone asielprocedure toegepast. De asielaanvragen worden op individuele basis beoordeeld. In de oordeelsvorming wordt daarbij geen onderscheid gemaakt naar categorieën.

*Duitsland*²²

In de eerste 4 maanden van 2002 werden 49 asielverzoeken ingediend van personen afkomstig uit Kazachstan. Het Bundesamt Für Flüchtlinge (BAFL) heeft in deze periode beslist op 71 zaken, waarvan 3 personen asiel verkregen. In deze periode werden 30 personen gedwongen teruggestuurd naar Kazachstan.

Frankrijk

Bij asielverzoeken van personen afkomstig uit Kazachstan wordt de gewone asielprocedure toegepast. De asielaanvragen worden op individuele basis beoordeeld.

Italië

Bij asielverzoeken van personen afkomstig uit Kazachstan wordt de gewone asielprocedure toegepast. De asielaanvragen worden op individuele basis beoordeeld. In de oordeelsvorming wordt daarbij geen onderscheid gemaakt naar categorieën. In 2001 zijn 11 asielverzoeken ingediend door personen afkomstig uit Kazachstan en is één aanvraag ingewilligd. In 2002 zijn tot juni 3 verzoeken ontvangen en is nog geen aanvraag ingewilligd. Noch in 2001, noch in 2002 zijn uitgeprocedeerde asielzoekers uit Kazachstan gedwongen verwijderd uit Italië.

Noorwegen

Bij asielverzoeken van personen afkomstig uit Kazachstan wordt de gewone asielprocedure toegepast. De asielaanvragen worden op individuele basis beoordeeld. In de oordeelsvorming wordt daarbij geen onderscheid gemaakt naar categorieën. De Noorse autoriteiten zijn van mening dat uitgeprocedeerde asielzoekers veilig kunnen terugkeren naar Kazachstan.

Zweden

Bij asielverzoeken van personen afkomstig uit Kazachstan wordt de gewone asielprocedure toegepast. De asielaanvragen worden op individuele basis beoordeeld. In de oordeelsvorming wordt daarbij geen onderscheid gemaakt naar categorieën.

Zwitserland

Bij asielverzoeken van personen afkomstig uit Kazachstan wordt de gewone asielprocedure toegepast. De asielaanvragen worden op individuele basis beoordeeld. In de oordeelsvorming wordt daarbij geen onderscheid gemaakt naar categorieën. De Zwitserse autoriteiten zijn van mening dat uitgeprocedeerde asielzoekers veilig kunnen terugkeren naar Kazachstan. In principe kan ook gedwongen terugkeer plaatsvinden.

---

²² Zie ook paragraaf 3.4.3

5 Samenvatting

Kazachstan is het op negen na grootste land ter wereld en er wonen ongeveer 15 miljoen mensen. De bevolking bestaat uit meer dan 100 etnische groepen. De belangrijkste godsdiensten zijn de islam en het Russisch orthodoxe christendom. Na een moeizame transitie van een geleide economie naar een markteconomie kent Kazachstan inmiddels enkele jaren van economische groei. Deze groei dankt het land met name aan de enorme reserves fossiele brandstoffen.

De transitie naar een democratisch stelsel verloopt langzaam. Kazachstan heeft formeel een democratische staatsvorm met in de grondwet vastgelegde scheiding der machten, maar in de praktijk wordt het regeringsbeleid in sterke mate bepaald door de president. De laatste parlementaire verkiezingen in 1999 zijn volgens de OVSE wel een goede stap in de richting van democratie geweest, maar voldeden nog niet aan de normen van de OVSE. De onderdrukking van de in 2001 opgerichte partij Democratic Choice of Kazakhstan, alsook de aanvaarding van de wet op politieke partijen waardoor wellicht slechts enkele grote presidentsgezinde partijen overblijven, zijn ontwikkelingen die zorgwekkend voor de democratie genoemd mogen worden.

Alle klassieke grondrechten worden in de grondwet gewaarborgd. Internationale mensenrechtenorganisaties zijn aanwezig in Kazachstan en zij worden niet tegengewerkt door de Kazachstaanse autoriteiten. Ook non-gouvernementele organisaties worden toegestaan en deze kunnen hun werk over het algemeen onbelemmerd uitvoeren. Toch worden bepaalde grondwettelijk vastgelegde vrijheden in min of meerdere mate ingeperkt. Vrijwel alle massamedia, zowel de geschreven als de elektronische, zijn in handen van de naaste familie van president Nazarbayev. De weinige onafhankelijke pers is door middel van wet- en regelgeving aan strenge overheidscontrole onderhevig. Religieuze groeperingen worden door de autoriteiten in de praktijk verplicht zich te registreren, en sinds de aanslagen van 11 september 2001 in New York is de controle op religieuze groeperingen aanzienlijk verscherpt. Het rechterlijke systeem is onderhevig aan corruptie op vrijwel elk niveau van het systeem. Het maximaal toegestane aantal uren van voorarrest wordt vrijwel routineus geschonden, waarbij tevens regelmatig melding wordt gemaakt van mishandeling. De situatie in gevangenissen is door ziekte, ondervoeding en ruimtegebrek jaren lang zeer slecht geweest. Met internationale steun is het afgelopen jaar het voedseltekort en de tuberculose fors teruggedrongen.

Geen enkele etnische, sociale of religieuze bevolkingsgroep loopt verhoogd risico slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen. Wel leidt een bevoordeling van etnische Kazachen op sleutelfuncties binnen de overheid en een toenemende bevordering van de Kazachse cultuur tot onvrede bij vele etnisch niet-Kazachen.

In samenhang met onvrede over hun slechte sociaal-economische situatie is dit voor velen een reden het land te verlaten. Het zijn met name de etnische Russen en de etnische Duitsers die de afgelopen tien jaar zijn geëmigreerd naar respectievelijk de Russische Federatie en Duitsland. Hoewel etnische Kazachen uit andere landen terugkeren naar Kazachstan, leiden de emigratiestromen per saldo tot een teruglopend bevolkingsaantal.

Bijlage(n)

I Bibliografie

- Amnesty International, Concerns in Europe January – June 2001
- The Economist Intelligence Unit, Country Report Kazakhstan, april 2002
- The Economist Intelligence Unit, Country Report Kazakhstan, juni 2002
- Human Rights Watch, Conflict in the Soviet Union: the untold story of the clashes in Kazakhstan, oktober 1990
- Human Rights Watch, World Report 2002: Europe & Central Asia: Kazakhstan
- Office of the High Commissioner for Human Rights, Concluding observations of the Committee against Torture: Kazakhstan, 17/05/2001, A/56/44, paras.121-129.
- International Helsinki Federation, Human Rights in the OSCE Region: The Balkans, The Caucasus, Europe, Central Asia and North America, Report 2002.
- International Helsinki Federation, Human Rights and Terrorism in the Central Asian OSCE Member States, 10 december 2001
- Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE), Review of the constitutional law of the republic of Kazakhstan on the judicial system and the status of judges.
- OSCE, Spot Report, 12 april 2002.
- OSCE, Spot Report, 24 mei 2002.
- OSCE, The Law on Political Parties adopted on 15 july (ODIHR.GAL/41/02), 23 juli 2002
- Permanente Raad EU, No. 405, 25 juli 2002 (PC.DEL/593/02)
- Tokayev, K. Kazakhstan in the World Community, International affairs - Jrg. 47, nr. 5 (2001); p. 86-95
- UNDP, Human Development Report 2002 : Deepening Democracy in a Fragmented World
- UNHCR, Shirin Akiner, Kazakhstan: an overview, juni 2002
- UNIFEM, Report on the results of sociological research “level of public awareness of violence against women in the family and at workplace, Azerbaijan, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Lithuania, Moldova, Russia, Tajikistan, Uzbekistan”, maart 2002.
- U.S. Department of State, International Religious Freedom Report, september 2001.
- U.S. Department of State, Country Reports on Human Rights Practices- 2001, maart 2002

II Politieke Partijen

OTAN Party: Regeringspartij onder leiding van Sergey Tereshenko. Ongeveer 200.000 leden. Steunt president Nazarbaev. De partij staat geregistreerd sinds februari 1999.

Kazakhstan Civil Party: Regeringspartij onder leiding van Aleksandr Maskevich. Ongeveer 60.000 leden. De partij is opgericht in november 1998.

Kazakhstan Communist Party: Partij onder leiding van Serikbolsin Abdildin met ongeveer 55.000 leden. De partij is opgericht in september 1991. De partij is de grootste oppositiepartij.

'Azamat' Democratic Party: Bekende oppositiepartij, onder leiding van Galym Abilsiitovich Abilsiitov. Partij wordt gesteund door en aantal bekende politieke personen, waaronder voormalig bewindslieden en intelligentsia.

Republican National People's Party (bekend als RNPk): Oppositiepartij onder leiding van voormalig premier, A. Kazhegeldin. De partij was in 1999 van de kieslijst gehaald, nadat registratie van de partij was geweigerd. Later is de partij alsnog geregistreerd.

Democratic Choice of Kazakhstan: Partij opgericht in november 2001 door vooraanstaande politici en zakenlieden. Na aanvankelijk de steun van de regering te hebben genoten, is de partij uiteindelijk onderdrukt.

Kazakhstan Agrarian Party: presidentsgezinde boerenpartij.

'Alash' National Party: Kleine, etnisch Kazachs gekleurde partij. De partij is gematigd kritisch tegenover de president op etnisch nationalistische gronden.

Kazakhstan People's Congress: Kleine partij die reeds sinds 1991 bestaat.

Kazakhstan People's and Cooperative Party

Kazakhstan Revival Party

Kazakhstan Social Party